

Risky Business

The Lundin Group's Involvement in the Tenke Fungurume Mining Project of the Democratic Republic of Congo

Diakonia, SwedWatch och IPIS

Februari 2008

SAMMANFATTNING

1996 tilldelades Lundingruppen en av världens största kända koppar- och koboltfyndigheter – Tenke Fungurume i Kongo-Kinshasa. Tenke Fungurume Mining (TFM) skapades, ett gruvprojekt som blivit föremål för både lokal och internationell kritik. I denna rapport berättar SwedWatch, Diakonia och belgiska IPIS projektets historia. För närvarande granskas företagskontrakt av en kongolesisk kommission vars slutsatser väntas offentliggöras inom kort. Trots stora satsningar på utvecklingsprojekt i området tyder IPIS fältstudie och Diakonias besök i området på att missnöjet hos lokalbefolkningen är stort, vilket bland annat lett till lokala upplopp mot företaget i januari 2008.

Projekt med betydande svensk koppling

Kongo-Kinshasa är ett av världens fattigaste länder, detta trots att landet har betydande naturtillgångar som diamanter, guld, koppar och kobolt. Runt om i landet påbörjas eller återstartas nu gruvprojekt som legat i träda under flera år på grund av krig och politisk turbulens. Detta märks inte minst i kopparprovinsen Katanga, dit många utländska gruvbolag sökt sig när världsmarknadens metallpriser skjutit i höjden.

Gruvprojektet Tenke Fungurume Mining, som drivs av Tenke Fungurume Mining s.a.r.l. (TFM), är ett av de största projekten i Katanga. Projektet omfattar en av världens största kända koppar- och koboltreserver. Utvinningen kommer att påbörjas under 2009. TFM bildades i december 1996 när ett joint venture skapades mellan Lundingruppens Lundin Holdings (55%) och det statliga gruvbolaget Gécamines (45%). Under 2005 inkluderades även USA-baserade Phelps Dodge i ägandestrukturen. Efter långdragna förhandlingar tilldelades Phelps Dodge 57,75%, Lundingruppens Tenke Mining Corporation (TMC) 24,75% och Gécamines 17,5% av TFM. 2007 köptes Phelps Dodge upp av amerikanska Freeport McMoRan Copper & Gold Inc. Det nya företaget är för närvarande världens största börsnoterade koppar- och guldföretag. TMC har slagits samman med Lundin Mining.

Svenskt kapital spelar en betydande roll för TFM-projektet i Katanga, direkt via den andra största delägaren – svensk/kanadensiska Lundin Mining - och indirekt via svenska pensionsfonder. Flera av de statliga AP-fonderna har aktier i Lundin Mining och Freeport McMoRan. Den senaste statistiken visar ett sammanlagt ägarskap värt cirka 617 miljoner SEK.

Projektets historia

Tenke Fungurume Mining s.a.r.l. fick sitt namn efter de två samhällen som ligger i området där mineralreserverna finns. Försök till gruvdrift genomfördes redan på 1970-talet, men någon industriell gruvdrift har aldrig ägt rum i Tenke och Fungurume. Reserverna är därför orörda och malmen har en jämförelsevis mycket hög koppar- och kobolthalt.

1996 utsågs Lundin Holdings till Gécamines partner, efter att regeringens tagit in anbud. En viktig del i Lundin Holdings erbjudande var en transfereringssumma på 250 miljoner USD, vilken tros ha spelat en stor roll för valet av Lundin som partner. Avtalet har kritiserats i studier som finansierats av Världsbanken. Ett exempel är International Mining Consultants Groups (IMC:s) rapport från 2003. IMC ansåg att kontraktet med Lundin Holdings var mycket problematiskt och att vissa av villkoren var klart ofördelaktiga för Kongo-Kinshasa som land. IMC ansåg också att reserverna som förhandlats bort var för stora i förhållanden till projektets storlek. IMC rekommenderade att alla Gécamines partnerskap, inklusive TFM-kontraktet, skulle omförhandlas.

Kontraktet slöts med Gécamines, men president Mobutus godkännande behövdes också. Lundingruppens grundare, Adolf Lundin, träffade Mobutu i hans hem i Frankrike 1996. Senare har Adolf Lundin medgett att han under detta möte erbjöd Mobutu en donation till diktatorns ”valkampanj”. Adolf Lundin hävdade att inga pengar betalades ut, eftersom Mobutu aldrig påminde honom om hans erbjudande. Det går dock inte att utesluta att erbjudandet spelade en roll i beslutet att välja Lundin Holdings som partner i TFM-projektet. Till skillnad från en del andra gruvföretag saknar Lundin Mining fortfarande ett generellt förbud mot bidrag till politiska partier, valkampanjer och kandidater. Företagets uppförandekod kräver istället att sådana bidrag måste godkännas av företagets styrelse eller en kommission som styrelsen utsett.

Nära relationer mellan kongolesiska politiker och utländska gruvbolag är vanligt förekommande i Kongo-Kinshasa. Vissa politiker tar till och med uppdrag på lednings- eller styrelsenivå inom vissa bolag. Såväl lokala som internationella organisationer rapporterar om utbredd korruption inom gruvsektorn. Rykten om bidrag till politiska partier eller kandidater florerar, men för det mesta är de svåra att leda i bevis. Nyligen antogs en lag som anger hur partierna ska finansieras av den kongolesiska staten. Lagen säger dock inget om företagsdonationer. Därför finns det en överhängande risk att ekonomiska bidrag från företag spelar en avgörande roll när gruvkontrakt förhandlas fram och godkänns i Kongo-Kinshasa – istället för att företagets kapacitet samt landets och befolkningens bästa sätts i första rummet. Enligt Lundin Mining har inget av Lundingruppens företag någonsin betalat pengar till politiska partier, valkampanjer eller kandidater när de bedrivit affärsverksamhet i Kongo-Kinshasa.

Mutanklagelser

TFM bildades två månader efter det att ett rebelluppror hade brutit ut i östra Kongo-Kinshasa. Upproret leddes av Laurent-Désiré Kabila och resulterade i att Mobutu störtades från makten i maj 1997. I denna oroliga miljö lyckades Lundin Holdings få sitt kontrakt bekräftat av den nye ledaren. Under våren 1997 gjorde Lundin Holdings/Tenke Mining Corporation sin första utbetalning på 50 miljoner USD till Kongo-Kinshasa, så som kontraktet slagit fast. Enligt den parlamentariska Lutundula-kommissionen, som tillsattes för att undersöka alla kontrakt som slutits under krigsåren, betalades halva summan in på ett bankkonto som tillhörde Comiex Ltd, ett företag där Laurent-Désiré Kabila var en betydelsefull delägare. Lundingruppens Tenke Mining Corporation, som var TFM:s operatör då anklagelserna fördes fram, förnekar att företaget skulle ha betalat pengar till Kabila.

Ingen gruvdrift på tio år

1998 blev situationen mer komplex då Rwanda och Uganda inledde ett nytt krig för att tvinga president Kabila från makten. I februari 1999 annonserade TFM och Lundin Holdings att de under rådande omständigheter inte kunde fortsätta sitt arbete. Genom att hänvisa till en force majeure-klausul som skrivits in i kontraktet frös företaget sina skyldigheter och åtaganden. Händelseutvecklingen som följde tyder dock på att Lundin Holdings även saknade de pengar som behövdes för att driva projektet framåt. Force majeure-statusen upphörde först 2005. Följaktligen låg några av Kongo-Kinshasas rikaste mineraltillgångar orörda i nästan tio års tid efter det att Lundin Holdings skrev under det första kontraktet.

Ny samarbetspartner tas in och kontraktet ändras

Trots kriget och återopandet av force majeure, började Lundingruppen leta efter fler partners till TFM-projektet, bland annat för att dela den finansiella bördan. Stora gruvföretag som USA-baserade Phelps Dodge visade intresse för att gå in i projektet, men krävde att villkoren i kontraktet från 1996 skulle ändras. Ännu en gång bedrevs förhandlingar med kongolesiska politiker utan insyn bakom stängda dörrar. Vicepresidenten Jean-Pierre Bemba spelade en viktig roll i dessa diskussioner. Politikerna ville agera snabbt, innan valet skulle äga rum 2006 och innan granskningar finansierade av Världsbanken presenterades.

Förhandlingarna ägde rum mot bakgrund av en omstrukturering av den kongolesiska gruvsektorn. Under Världsbankens ledning hade en ny gruvlagstiftning införts 2002 och den statliga gruvsektorn förändrades radikalt. Konsulter som sponsrades av Världsbanken uppmanade politiker och företag att inte sluta några nya gruvavtal under denna period, men detta negligerades. I september 2005 ledde förhandlingarna fram till ett nytt kontrakt för Tenke Fungurume Mining s.a.r.l. Transfereringssumman, Gécamines ägarandel i projektet samt det inledande produktionsmålet sänktes. Phelps Dodge blev projektets operatör, medan Lundingruppens Tenke Mining Corporation blev projektets andra största ägare.

Förfarandet ifrågasattes av Världsbankens egen gruvspecialist som drog slutsatsen att avtalet inte hade föregåtts av någon "grundlig analys, uppskattning och värdering av [mineral]tillgångarna". I en intern promemoria noterade han även bristen på transparens. Lundin Mining¹ å andra sidan beskriver processen som transparent, väl genomtänkt och anser att mineraltillgångarna kommer utnyttjas på bästa sätt. Enligt företaget upplevde många att det ändrade kontraktet och den nya gruvlagens krav var "skattemässigt mer hållbara" för Kongo-Kinshasa som land. Bland annat infördes ett krav på att företaget skulle börja betala företags-, import- och exportskatt, vilket det inte behövt förut.

TFM-projektet idag

Under 2006 tog TFM-projektet fart på allvar. Produktionen av koppar kommer att inledas under 2009. Gruvdriften kommer starta vid Kwatebala Hill som kommer att bli en dagbrottsgruva. Projektets livstid uppskattas till 41 år. Inledningsvis uppskattades den totala investeringen till 650 miljoner USD, men höjdes i oktober 2007 till 900 miljoner USD.

Tenke Fungurume Mining har utfört en omfattande studie för att kartlägga gruvverksamhetens sociala och miljömässiga effekter. Ett flertal sociala program har diskuterats med lokalbefolkningen.

---

1 Fram till 2005 var Lundingruppens Tenke Mining Corporation (TMC) gruvprojektets operatör. 2007 gick TMC upp i Lundin Mining som för närvarande har en ägarandel på 24,75% i projektet.

Skolor har byggts och småskalig företagsverksamhet har initierats. TFM har utlovat 2000 jobb under projektets förberedande fas (till och med 2008) och cirka 1100 permanenta jobb när själva produktionen påbörjas (2009). 0.3% av TFM:s nettoinkomster kommer att placeras i en social fond i syfte att skapa utveckling.

TFM uppger att gruvprojektet på ett betydande sätt kommer att bidra till Kongo Kinshasas ekonomi och till återuppbyggnaden av landet. Enligt företaget kommer TFM att bli en av landets största skattebetalare och arbetsgivare samt vara en viktig katalysator för återuppbyggnaden av Katangas infrastruktur.

Fältintervjuer som utförts av IPIS visar dock på en rad problem som är kopplade till TFM:s utvecklingsprogram. Tre byar har förflyttats för att ge rum åt gruvdriften. I oktober 2007 levde många familjer under enkla förhållanden med endast presenningar som tak i väntan på att de hus som TFM utlovat ska bli färdiga. Människor som förflyttats klagar också över otillräcklig kompensation och att den nya mark som tilldelats dem hittills inte har gått att odla. I januari 2008 protesterade tusentals människor på Fungurumes gator. De anklagade en av TFM:s leverantörer för att ge jobb till ”folk utifrån” istället för till lokalbefolkningen. Utrustning förstördes och magasin plundrades under protesterna.

Kontraktet ses över

Ett av de första besluten som den nyttillträdde regeringens fattade var att sätta upp en kommission som fick i uppdrag att se över Kongo-Kinshasas gruvkontrakt. Ett dokument som läckt ut från kommissionen i november 2007 anger att TFM:s kontrakt har placerats i den kategori som kommissionen anser behöver omförhandlas. Regeringen förnekar dessa slutsatser och hävdar att rapporten som läckt ut är falsk. Samtidigt har regeringens egen presentation av översynen flyttats fram ett flertal gånger.

En rad organisationer har uppmanat internationella lånegivare att inte bevilja projektet några lån till dess att översynen är klar. Under 2007 godkände dock tre stora lånegivare lån till projektet. I augusti beviljade USA:s Overseas Private Investment Corporation ett lån på över 250 miljoner USD. Europeiska investeringsbanken har beviljat 100 miljoner Euro och Afrikanska utvecklingsbanken har beviljat lån till TFM på 100 miljoner USD.

När denna rapport publicerades var det fortfarande oklart vad översynsprocessen kommer att leda till för TFM:s del. Efter intensiv lobbying och efter det att president Joseph Kabila besökt Freeport McMoRan² i USA, verkar Freeport ha fått löfte om att TFM-kontraktet inte ska röras. Ett uttalande av Kongo-Kinshasas vice gruvminister Victor Kasongo i början på februari 2007 antydde motsatsen.

---

2 Freeport McMoRan köpte Phelps Dodge 2007 och är sedan dess TFM:s operatör.